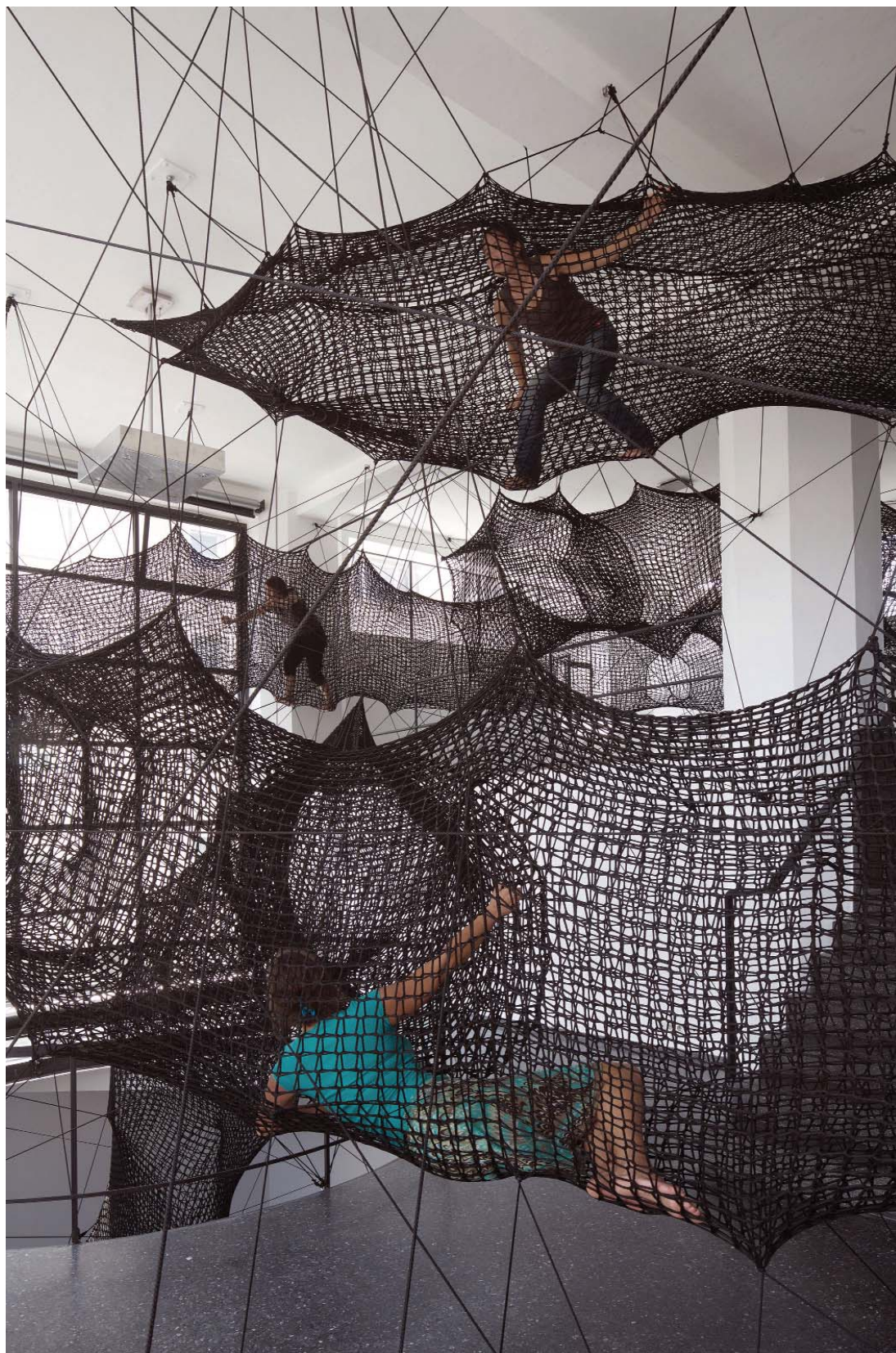

RABUL EJTŐ FÜGGŐSÉG

A Numen / For Use tevékenységéről

Függesztett kötél-
installáció az „aut.
architektur und tirol”
innsbrucki építészeti
központban

Hosszú évekkel ezelőtt Maroje Mrduljaš az *Oris* hasábjában átfogó kérdéssel exponálta a Numen munkásságát: mi a design kulturális küldetése ma? Nem könnyű ezt megválaszolni, ha egy olyan *l'art pour l'art* közösség tevékenységéről van szó, mint amilyen a For Use zászlója alatt felsorakozó alkotócsoporthoz. Az egyszerre Zágrábban, Bécsben és Berlinben tevékenykedő tervező- és grafikai stúdió portfóliója azóta jelentősen bővült, de olcsó használati tárgyakat, netán használható épületeket ma is hiába keresünk benne. Projektjeik egyenesen összemosták a programozás, az építészet és a design fogalmát, mozgási és kommunikációs struktúrákat változtattak térré, holt történelmi tereket töltöttek meg közösségi élettel, és tettek a szabad kísérletezés terepévé.

A Numen a díszletszerű tervezésben is jeleskedett. Nemcsak a Shakespeare Hamletjéhez (Aleksandar Popovski rendezése, Jugoszláv Drámaszínház, Belgrád, 2016), Franz Kafka A kastély című regényének színházi feldolgozásához (Janusz Kica rendezése, Szlovén Nemzeti Drámaszínház, Ljubljana, 2015), vagy a Dante-műből adaptált *Inferno*hoz (Tomaz Pandur rendezése, Maria Guerrero Nemzeti Színház, Madrid, 2005) készült színpadi installációkra gondolhatunk itt, de a legkülönbözőbb demonstratív építményeikre is. Alternatív térszemlélethez írt preambulum a huzalokból szerkesztett csövek, a feszített kötélkompozíciók, a klasszikus folding lehetőségeit felülmúló köztéri szalagok, a parametrikus hálók és az úgynevezett rojtok rendszere.

Az „aut. architektur und tirol” innsbrucki építészeti központ elasztikus hálóból szőtt térinstallációja távol áll

Térfoglalás a firenzei Strozzi-palota átriumában

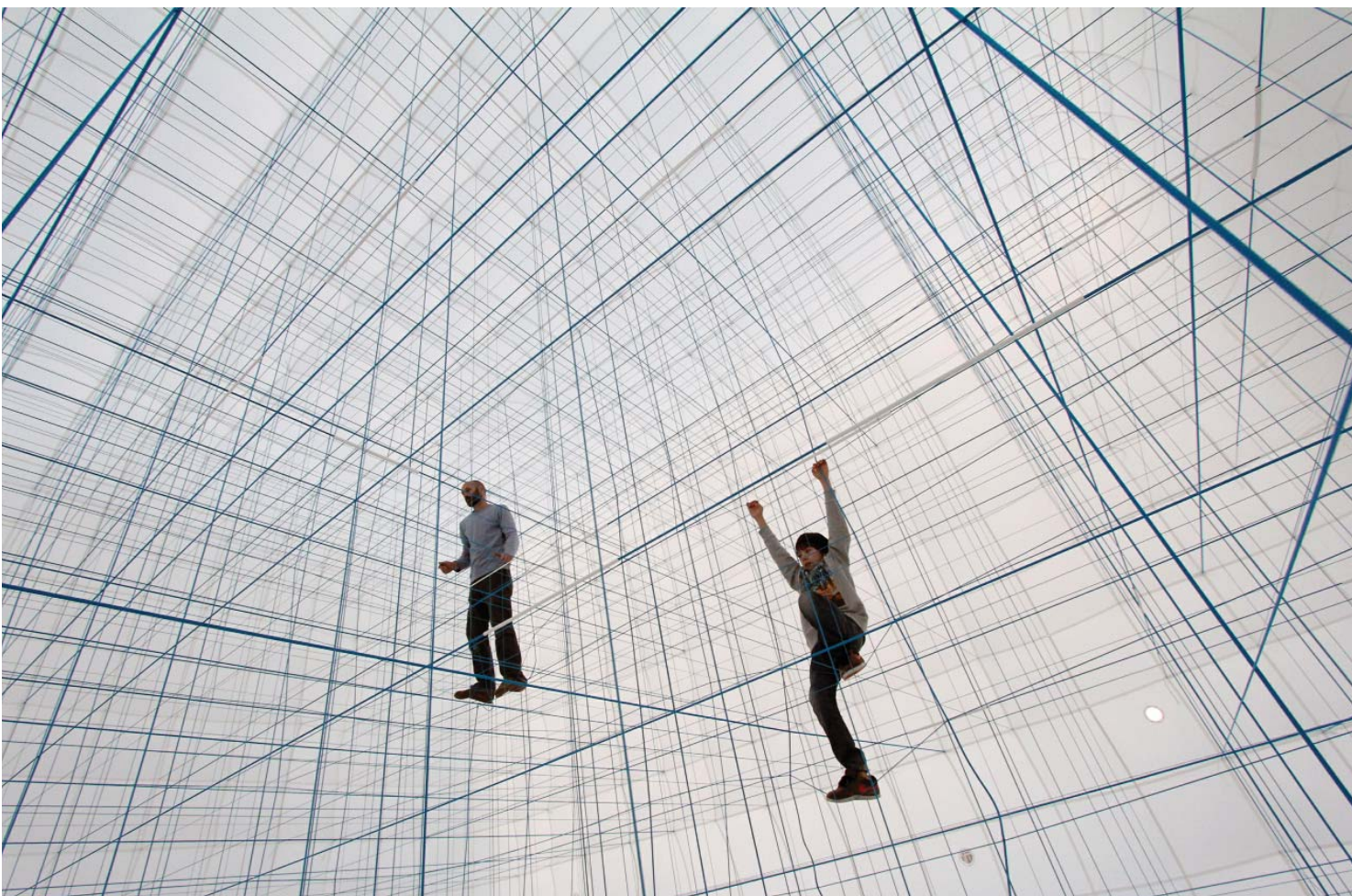
mind a figuratív világtól, mind a mérnöki racionalizmustól. A Tube Innsbruck (2015) egy olyan barlangrendszer parametrikus leképezése, amely a rejtőzködés antropológiai motívumát örökítő kultúrák építészeti bölcsője és archetípusa.² A párizsi Tokió Palotában kifeszített lebegő barlang (2015) változó keresztmetszetű, szabadon áramló terei ugyanakkor mintha az alaprajzi rugalmasság és transzparencia modern ideáit is tökélyre fejlesztették volna. Utóbbihoz nyújt elvi kiegészítést a kölni Carlswerk galéria csarnoka számára horgolt kék óriáska-

Építész:
Sven Jonke,
Nikola
Radeljković,
Christoph
Katzler

Ragasztószalagokból készült járatrendszer a párizsi Tokió Palotában

Építészet: Sven Jonke, Christoph Katzler és Nikola Radeljković (Numen / For Use)
Fotó: Günter Richard Wett, Numen / ForUse

Járható derékszögű húrkompozíció egy felfújható sátorban, Bécsben

bát (2016), mely kifordítva is értelmes, ám pragmatikus szerkezetet eredményez az imbolgó közlekedőrendszer statikai egyensúlyáért cserébe.

E szokatlan kompozíciók lebegő térbútorként úsznak be az épületbelső és városi közterek legkülönbözőbb kontextusaiba anélkül, hogy bármit is utánoznának. Kiseb léptékük ellenére igen hasonló koncepciót sejtetnek, mint Massimiliano és Doriana Fuksas nemrégiben elkészült római kongresszusi központja, a „Felhő” (1998–2016), noha az eredetiség jogán nekik kellene ítélnünk az elsőbbséget. A látszat azonban csal, mert míg Fuksas formaidézete a felhő konkrét, mintegy 'alakhelyes' hasonlata,³ addig a Numen installációi csak másodlagosan felhőszerűek. A stockholmi Färgfabriken kiállítócsarnokba tervezett utópikus struktúrát (2012) vagy előzményét, a Melbourne-i Federation Square fölött lebegő járatrendszer (2011) véletlenszerűen találkozó húrok metszéspontjai alkotják. A For Use-kompozíciók ilyen sztochasztikus halmazok 'gyenge formái',⁴ melyek rejtve hordják magukban a különböző nyelvi metaforákat, például a felhőt. Járulékos értelmezési lehetőségeik körét bővítheti egy optikai megközelítés is, mely szerint a hálózat a fizikai anyag belső húrszerkezetének felnagyítása⁵ – ám ez is csak akkor érvényes, ha az anyag belsejét felépítő, tovább nem osztható szubsztan-

cia létezését elfogadjuk. E narratíva tehát nem tartozik szorosan a vizsgált konstrukciók lényegéhez.

A Numen szubjektív olvasatok számára könnyen hozzáférhető szinergikus terei valójában a csoport hatékony közösségi munkájának pontos, precíz termékei. Amint Maroje Mrduljaš szabadkozás nélkül fogalmaz, a Numen már a 34. Zágrábi Szalonban, a 01-es sorszámu Horvát Design Kiállításon, vagy az Exportdrvo kiállítási standjával is egy olyan tervezésmódszertant mutatott be, amely a totális dizájn és az abszolút kontroll irányába tett meghatározó lépéseket.⁶ A véletlenszerűnek tűnő együttesek mögött tehát nincs tényleges véletlenszerűség, legfeljebb lokálisan, az alulhatározott szerkezetek egyes részeinek kaotikus erőjátékában bukkanhat fel. E magas szintű szervezethez előkészítheti a Numen számára a nagyobb erőkoncentrációt igénylő építészeti projektek terepét is, ha Sven Jonke csapata képes lesz önhordó konstrukciókban, informatív terekben és előre programozott funkciókban gondolkodni. E léptékváltás azonban az Yves Klein monokróm mozgásszimulációihoz mérhető térbeli kísérleteik és talán a mindezeket átható kommunikáció szabadságának részleges vagy teljes feladását jelentené.

Lélektani rétegeket érintő jelenség Sven Jonke, Christoph Katzler és Nikola Radeljković munkáiban a

szabadságvágy mellett egy bizonyos fokú dependencia a meglévő dolgoktól. Bár radikálisan mások akarnak lenni, pazarlóan és öncélúan töltik ki a rendelkezésükre álló teret, mindazonáltal nem állnak meg a saját lábukon. Az ideiglenes építmények mindig az őket befogadó épületek vagy épületrészek szerkezetére függeszkednek, s ez alól kevés a kivétel. Jóllehet rögzített állványba nem kapaszkodott, egy hangsúlytalan fémváz foglalta magába azt a tubust is, melyet a tervezőcsoport a berlini Tempelhof repülőtér területén 2010-ben megrendezett DMY Nemzetközi Design Fesztivál alkalmára készített. A több szempontból is kirívó String Vienna (2014) merőleges rendszerű hálózatát pedig egy felfújható sátor belsejébe tervezték, amely a szintén membránélvű jokohamai Zou-na-hanna terasz (2013) racionalizált változata volt.

Ha egy olyan munkát keresnénk, amely a munkacsoport emlékezetünkbe véshető tézisépülete lehetne, a firenzei Strozzi-palota átriumában kifeszült 'hipertér' (2011) biztosan ott volna az esélyesek között. Noha elvárható, hogy a tervezők ellenálljanak egy efféle megközelítésnek, az egy tömegbe foglalt reneszánsz oszlopsarnok és a modern kompozit 'ősanyag'⁷ homogenitása egymást erősítve derítenek fényt a 15. században kezdő

dó horizontális, emberközpontú térszemlélet továbbélésére. A Strozzi-installáció ugyanarról tanúskodik, amit a Numen irodák ajtajára is kiírhatnánk: individualizmus és dependencia egymástól elválaszthatatlanok. Vajon léteznének-e egyéniségek rabul ejtő függőségeik nélkül?

Katona Vilmos

- 1 Mrduljas, Maroje: Homogeneity and concealed contradictions. *Oris*, no. 26 (2004). Hozzáférhető: <<http://www.numen.eu/info/article-oris>> [utolsó belépés: 2017. január 31.].
- 2 Az ún. sztereotomikus építési kultúrába ad elméleti betekintést Katona, Vilmos: Genius loci a kortárs szakrális építészetben. *Építés – Építészettudomány*, vol. 38, no. 3-4 (2010), pp. 376-378. Hozzáférhető: <www.academia.edu/12829501> [utolsó belépés: 2017. január 31.].
- 3 Vagyis mimézise, lásd Wesselényi-Garay, Andor: Mimetikus építészet. Válasz a nagytásra. *Alaprajz*, vol. 10, no. 4. (2003), p. 4.
- 4 A gyenge forma nem annyira magától értetődő építészetelméleti kifejtését Jeff Kipnis „Új építészet felé” (1993) c. írásában találjuk elsősorban olyan alkotások magyarázataként, mint Peter Eisenman kongresszusi központja az ohioi Columbusban (1993, 1999). Magyar nyelven in Kerékgyártó, Béla (ed.): *A mérhető és a mérhetetlen. Építészeti írások a 20. századból*. Typotex, Budapest 2004, p. 347 és köv.
- 5 Vö. Ekler, Dezső: „Nyelvújító építészek”, in Becker Gábor – Horváth Sándor (eds.): *VII. Építésztervezetani konferencia. Különleges épületek, különleges építésztervezetek. Design, high-tech, energetika, szimuláció*. BME Építésztervezetani Tanszék, Budapest 2016, pp. 6-17. (ISBN 978-963-313-240-1)
- 6 *Homogeneity and concealed contradictions*, id. mű.
- 7 Mindez új megvilágításban aktualizálja Jean Baudrillard anyaggal kapcsolatos értelmezéseit, különös tekintettel a modern műanyag és a barokk kozmogónia 'ősanyagának' összevetésére. In J.B.: *A tárgyak rendszere* (ford. Albert Sándor). Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1987, p. 43 és köv. („A hangulatérték: az anyag”), valamint pp. 133-135 („Funkcionális eltévelyedtség: a gadget”).

Színepi díszlet Dante Poklához a madridi Maria Guerrero Nemzeti Színházban. A Droste-effektus tükrök és vonalszerű világítótestek váltják ki

